

INGEWIKKELD

GEERDT MAGIELS
SVEN UNIK-ID

INGEWIKKELD

DE KUNST OM TE (OVER)LEVEN
fragmenten van een leven, met psychose

In dit persoonlijke levensverhaal wordt het particuliere overstegen tot een universeel herkenbaar verhaal van een mens die worstelt met zijn lot. Het geeft hoop aan de psychisch kwetsbaren, het toont de bochtige wegen van herstel en is zo een onmisbare bijdrage in de bestrijding van stigma. Een belangrijk boek voor de geestelijke gezondheidszorg waarin lotgenoten eindelijk terug hun kracht en waardigheid kunnen vinden. – Dirk De Wachter

© 2016 – Geerd Magiels & Uitgeverij Vrijdag
Jodenstraat 16, 2000 Antwerpen
www.uitgeverijvrijdag.be

Omslagontwerp: Loudmouth
Vormgeving binnenwerk: theSWitch, Antwerpen

NUR 740
ISBN 978 94 6001 419 2
D/2016/11.676/289

e-boek ISBN 978 94 6001 420 8

Niets van deze uitgave mag door middel van elektronische of andere middelen, met inbegrip van automatische informatiesystemen, worden gereproduceerd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

0	Inleiding DE KUNST VAN HET (OVER)LEVEN fragmenten van een leven, met een psychische kwetsbaarheid	7
1	FIETS <i>Wanneer 'anders' problematisch wordt</i>	9 17
2	TUIN <i>Verbeelding neemt de macht</i>	20 28
3	TELEVISIE <i>Tussen waan en werkelijkheid</i>	38 46
4	MAKRO <i>Van stigma, isolement en openheid</i>	54 64
5	KOUDE <i>Van overleven naar verder leven</i>	73 80
6	HAAGSCHAAR <i>De creatieve en de zieke geest</i>	94 100
7	RADIO <i>Stemmen, woorden en gedachten</i>	107 113
8	ZWITSERS <i>Als het brein rare dingen doet</i>	124 131

9	BOS	140
	<i>De magie van alledag</i>	146
10	IDENTITEIT	153
	<i>Je denkt zoals je bent</i>	159
11	VOLVO	172
	<i>Naar het asiel</i>	181
12	OUDERS	188
	<i>Voorbij de psychose</i>	197
13	De psychiater	201
14	De partner	204
15	NA DE PSYCHOSE	207
	Bibliografie	211

Dit boek is een soort van reisverslag. Een reis door het hoofd van Sven, een verslag van zijn belevenissen toen er met zijn geest en zijn lichaam op onheilspellende wijze van alles begon fout te lopen. Sven kreeg in zijn jonge leven af te rekenen met twee psychosen. Twee periodes waarin hij geestelijk en lichamelijk niet meer functioneerde. Zo ernstig dat alleen opname in een psychiatrische kliniek nog een uitweg kon bieden.

Sven heeft geluk gehad. Hij heeft het overleefd en heeft ondertussen een vrouw en twee kinderen en doet het werk dat hij graag doet, als zelfstandige met zijn eigen kleine en bloeiende bedrijf.

Dat wil niet zeggen dat hij de psychotische wereld waarin hij verdwaalde nu helemaal verlaten heeft. De beelden en ervaringen uit die verwarrende periodes zitten diep in zijn wezen gegrift. Ze duiken nog steeds op in zijn leven en zijn werk.

Hij heeft zijn waanzin leren beheersen, onder andere door ze vorm te geven. Hij heeft kunstinstallaties en performances opgezet, zijn werk is tentoongesteld geweest in M Museum in Leuven, in zijn tuinontwerpen verwerkt hij zijn gevoeligheden. Zijn werk is een ode aan de kwetsbaarheid, en tegelijk ook aan de weerbaarheid van de menselijke geest.

Psychoses volgen een eigen logica. Dit boek probeert iets van die logica weer te geven. Het verhaal van Sven ontvouwt zich in episodes die niet noodzakelijk in chronologische volgorde verteld worden. Ze vormen ieder een scherf van een kapot gevallen vaas. Een voor een rapen we ze op en pas dan zal blijken hoe ze uiteindelijk in elkaar passen. Dit boek wil die vaas weer in elkaar zetten, maar de breuklijnen zullen zichtbaar blijven. Sommige gebeurtenissen komen een paar keer terug omdat ze van de ene op de andere scherf doorlopen.

Het blijft hoe dan ook een riskante onderneming om een gedetailleerd verslag te brengen van het leven van een mens, met zijn kwetsbaarheden en zijn ziekte, zijn ups en zijn downs. Het zijn diepe persoonlijke en intieme gegevens die openbaar worden gemaakt en die bovendien ook rechtstreeks familie en verwanten in het verhaal meeslepen. Zo'n onderneming is moreel delicaat en literair riskant. We hebben het toch gewaagd omdat het onderwerp het particuliere belang van Sven overstijgt. De tol van geestelijke ongezondheid in deze wereld is hoog, ook omdat de misverstanden erover groot zijn. Getuigenissen zoals die van Sven zijn belangrijk om het stigma rond de psychiatrie te helpen opheffen.

Tussen de fragmenten van Svens verhaal door vind je beelden uit Svens leven en werken, afgewisseld met korte essays over kunst en waanzin, hersenen en neuronen, denken en voelen, therapie en gedrag, ziekte en gezondheid.

Op die manier is dit meer dan een reisverslag door het land van de psychiatrie; het is ook een reisgids door de geesteswereld van ieder van ons. Onze psychische wereld is ingewikkeld. Ondanks alle wetenschappelijke vooruitgang van de laatste decennia staan we nog altijd maar aan het begin. We trekken de eerste lijnen op een voorlopige schets van een kaart van de hersenen. Die kaart is nog het best te vergelijken met de wereldkaarten in de achttiende eeuw: daarop waren hele grote delen nog helemaal zwart, in heel veel gevallen volkomen verkeerd en gevuld met afschrikwekkende monsters.

Er valt dus nog veel te leren over de duistere en complexe gangen van onze geest. Iedereen, ziek of gezond, heeft er baat bij dat de mythes daarover uit de weg kunnen worden geruimd en de denkbeeldige monsters verslagen. Hopelijk kan dit boek daar een bescheiden bijdrage aan leveren.

FIETS

Ik was tien of elf. Het was begin jaren tachtig. Ik mocht thuis niet veel weg. Mijn moeder gaf me waslijsten van klussen om uit te voeren. Ik kon ook geen vriendjes vragen om te komen spelen want ik was toch niet vrij. Eerst moesten die taken afgewerkt worden. Als het goed weer was, was dat vooral buitenwerk.

We woonden in zo'n namaakboerderij, een losstaande woning op een groot stuk grond. Rond de fermette met tuin stond een gigantische beukenhaag. Ze was zeker twee keer zo hoog als ikzelf. Ik zie me nog staan, als kleine jongen voor die 2,5 meter hoge groene muur, een gigantisch obstakel. Ze moest twee, liefst drie keer per jaar kort gesnoeid worden.

Op de een of andere manier deed ik het wel graag. Het was tof werk. Ik zag resultaat en dat was mooi. En ik begon me ook steeds meer te ergeren aan hagen waar ik langs kwam die slecht gesnoeid waren.

De haag was niet de enige opdracht. Er waren ook nog de ramen die moesten afgebrand, geschuurd en geschilderd worden. Er was een hele grote, dubbele garage (groot genoeg om in te pingpongen en kampen in te bouwen) die helemaal wit moest geschilderd worden. Het borsteltje waarmee dat moest gebeuren, herinner ik me nog, was vreselijk klein. Als het weer te slecht was om buiten te werken, was er dus een eindeloze lijst binnenklusjes. Er was geen ontsnappen aan.

Toch wilde ik dat allemaal doen, en ik deed het met overgave, want ik wilde mijn moeders liefde verdienen. Ze was dikwijls kwaad op mij. Dat wilde ik niet, ik wilde het goedmaken.

Ondertussen ging veel van mijn speelse, onbezorgde kindertijd verloren. Ik kreeg er weinig warmte voor terug, het enige wat ik overhield was mijn eigen gezweet en gezwoeg.

Het was niet allemaal kommer en kwel. We woonden in een buurt met veel jonge gezinnen en dus veel kinderen. Het was er veilig en er werd veel buiten gespeeld. Als ik maar enigszins kon, deed ik mee. Ik kreeg een fiets. We gingen de ‘Ronde van Frankrijk’ van de buurt rijden. Met speelkaarten tussen de spaken om extra lawaai te maken, met een parcours door de wijk. Maar na elke plaatselijke ronde bestond de mogelijkheid dat mijn moeder mij stond op te wachten. Niet voor de bevoorrading maar om me binnen te roepen voor een of ander werkje.

Met mijn nieuwe fiets werd ook de klusjeslijst aangevuld, ik mocht voortaan ook boodschappen gaan doen. Zo kon ik het dorp verkennen. Daarbij ging ik steeds iets verder. Bij iedere tocht was ik even niet thuis. Iedere uitstap, hoe kort ook, was een stukje vrijheid. Ik kon dan even ontsnappen aan de navelstreng die me aan huis bond. Want zo was ik het elektrische snoer van de haagschaar ondertussen wel gaan zien.

De fiets werkte bevrijdend. Ik begon uit te zoeken hoe ver ik kon gaan. Ik begon te fietsen zonder bestemming, ver voorbij de slager waar de 750 gram gehakt gehaald moest worden. Ik wilde gewoon weg zijn en het maakte niet uit waarheen. Ik begrijp nog steeds niet hoe dat kwam, maar mijn ouders lieten me rijden.

Er moet ergens een kantelmoment geweest zijn. Ik werd dertien en veertien en fietste steeds verder. En écht weg. Ik fietste tientallen kilometers achter elkaar, vloekend en tierend, kwaad op thuis en op de wereld. Ik reed soms tot in Frankrijk, en terug. Op een keer stond ik in Maubeuge, 300 kilometer ver. Ik reed zonder kaarten of veel voorbereiding. Ik stippelde de route uit met wat namen van steden op een briefje. Al zwerfend leerde ik onbekende streken kennen en in mijn hoofd groeide een kaart van binnenwegen. Ik reed meestal zuidwaarts. Daar waren heuvels en ik zocht die extra inspanning van bergop rijden bewust op. Bergop was bevrijdend. Het was een fysieke vertaling van een psychische hindernis. ‘Hier moet ik op, hier moet ik over’, was het idee dat in mijn hoofd zat. Een eindbestemming had ik niet, het einddoel was het fietsen zelf. Het was een echt duel met een echte tegenstander, ikzelf tegen de wind en de weg.

Ik reed blindelings en woedend de wereld in. Op zich waren het prachtige tochten, langs oude heirbanen en lege landschappen. Toch was het geen onverdeeld plezier. Ik weet niet of ik er eigenlijk wel van genoot. Vooral de fysieke ontlading was belangrijk. Terwijl ik ook alleen wilde zijn. Was ik toen al gevoelig voor de spanning en de stress in mijn dagelijkse leven? Achteraf bekeken, denk ik soms van wel. De fiets nam mij mee. Hij was mijn wapen om me te verdedigen tegen de wereld, om me te bevrijden van mijn thuissituatie.

Die fiets bracht me ver weg, niet alleen in meetbare kilometers. Zo was ik als kleine jongen eens met mijn ouders op vakantie, met de mobilhome in de Pyreneeën. We waren een paar dagen voor de Tour de France zou passeren op de Col de Tourmalet, 2115 meter hoog. Ik had mijn fietsje bij, met een echt courreusstuur en twee of drie versnellingen. De berg stond vol Basken die hun eigen renners kwamen toejuichen. Het gonsde van het volk. Ik stapte op mijn fietsje en begon wat rond te rijden. Ik ging door een bocht, nog een tweede bocht, het ging gemakkelijk naar beneden. Ik was met de kopgroep mee (in mijn hoofd) en voor ik het wist stond ik beneden in het dal in een dorp. Ik wist niet eens meer waar ik was. Ik schrok mij een bult, ik moest helemaal terug naar boven en dat werd een vreselijke tocht. Het laatste stuk moest ik uit de pedalen en te voet. Met die armzalige versnellingen kon ik niet meer vooruit. Toen ik weer boven aankwam waren mijn ouders natuurlijk verschrikkelijk ongerust. Voor mij was het anders, ik was weggevoerd, maar terugkeren was zwaarder.

In ons dorp was een afdeling van de KWB, de Kristelijke Werknemersbeweging. Die gingen met de fiets naar Rome rijden. Dat was een tocht van 2000 kilometer. Ik weet niet meer hoe het me lukte om daar ingeschreven te raken, maar ik mocht mee. We begonnen een jaar op voorhand te trainen. Ik reed als broekventje mee tussen allemaal volwassen mannen. Ik was de enige jongere tussen al die oudere en meer ervaren coureurs. Voor hen was het

een pelgrimstocht, inclusief audiëntie bij paus Johannes Paulus II. Voor mij was het een expeditie zonder weerga.

We reden in de zomer van 1990. Het was indrukwekkend, in alle opzichten: de afstand, de inspanning, de hoogten. Geen enkele van mijn vriendjes zou dat kunnen vatten. Ver buiten de kinderwereld, was ik er helemaal alleen. Dat gaf me ook het gevoel dat ik anders was.

Het was fysiek en mentaal een harde dobber. De eerste dag was leuk, de tweede ook nog, maar vanaf dag drie werd het andere koek. Mijn lichaam ging zich anders zetten, zocht een andere positie. Het begon zich te verzetten: moet dit nu echt?

Halverwege lagen de Alpen, een letterlijk en figuurlijk hoogtepunt. We overnachtten in het Zwitserse Martigny, aan de voet van de pas. De dag daarna was het zover! Ik kende de route uit mijn hoofd, ze stond gedetailleerd in het rittenboek. We gingen over de Passo di Gran Bernardo Italië in rijden. Het plan was dat ik gechaperonneerd zou worden door een paar van de oudste en traagste rijders, maar het ging verbazend goed. Ik reed hen eerst los, daarna de rest. Ik begon de sportieve mogelijkheden van mijn lijf en mijn fiets te ontdekken. Tegelijkertijd was het vooral doorzettingsvermogen, een verzet dat geënt was op negativiteit, op dingen en situaties waar ik van wou wegrijden, om ze achter me te laten. Dat verzet was sterker dan een mueslireep of een power bar. Het mentale gaf me toen heel veel fysieke kracht. Met deze col is de tocht een herinnering geworden waar ik later nog heel dikwijls kracht uit geput heb. Mijn fysieke kracht zou me later mentale weerstand geven: als ik dat toen kon, dan kan het toch niet dat ik dit, hoe moeilijk ook, hier en nu, niet zou kunnen. We kwamen na 12 dagen in Rome aan. Maar de paus was ziek en herstellende in zijn buitenverblijf. Achteraf kregen we nog een brief van de goedheilige man met dank voor de moedige tocht.

Sindsdien is de fiets voor mij onmisbaar, ik kon niet meer zonder. Mijn moeder verbood me sportief of competitief te gaan fietsen. Het was voor haar te veel gevraagd om haar vrije tijd op te

offeren om met mij naar koersen te gaan. Maar ik ging wel bij de fietsclub van Kampenhout, daar kon ik mij uitleven – zonder competitie. Toen ik achttien werd, stonden onaangekondigd een aantal mannen van de wielclub (waar ook Sven Nys bij fietste) aan mijn deur. Of ik niet mee wilde komen competitie rijden. Ik mocht onmiddellijk bij de liefhebbers beginnen. Ik was toen meerderjarig en mijn moeder kon me niet meer tegenhouden. Ik reed mee. Het was dadelijk serieus, met wedstrijden van 120 of 160 kilometer. Ik reed ineens tussen de semiprofs. Bij mijn eerste wedstrijd was ik in al mijn onbevangenheid dertiende. Dat was opmerkelijk. Het ging heel goed, ik stond ineens tussen de grote jongens en werd knecht van de A-ploeg.

Ondertussen ging ik studeren, maar beide zaken waren moeilijk te combineren. Het eerste jaar geneeskunde lukte niet en ik begon aan tuin- en landschapsarchitectuur. Ik bleef hard en veel fietsen, ondanks het feit dat ik geplaagd werd door een chronische blaasontsteking, veroorzaakt door een slechte positie in het zadel. Ik kreeg uiteindelijk massieve doses antibiotica. Veertig dagen Tarivid.

Dat heeft een psychose uitgelokt. Ik ben ziek geworden, psychisch in elkaar gestort. Alles is weggefallen. Ik verloor mijn identiteit in de psychose. Ondertussen werd Sven Nys beter en beter. Maar ik wist van niets, want we hadden thuis geen televisie en ik was weg van de wereld. Ik zag hem later, toen ik beter was, terug op veldritten waar ik met vrienden naartoe ging. Ik voelde me op de een of andere manier met hem verbonden. Ik sponsorde de wielclub nog wel en ik heb later een nieuwe fiets gekocht, maar die heeft zijn diepere kracht verloren.

De fiets kreeg wel nieuwe betekenissen in andere contexten. De campagne *Op de Pedalen* was een stigmadoorbrekend project van de universiteiten van Maastricht en Leuven. Later organiseerden ze *Te Gek? Op de Pedalen*, met een sponsorrit van Maastricht naar de top van de Mont Ventoux, in Zuid-Frankrijk. Ik zag in die onder-

neming iets dat leek op mijn eigen tocht, ik zag een traject om iets te overwinnen. Een van de etappes kwam aan in Kortenberg, het psychiatrische ziekenhuis waar ik opgenomen was geweest tijdens mijn ziekte. Ik werd gevraagd of ik, als ex-patiënt, daar niets kon doen om het project te ondersteunen. Mijn zwak voor de fiets viel daar en dan op zijn plaats. Het was een moment waarop ik voor het eerst kon terugblikken op wat er met mij gebeurd was. Het werd een tentoonstelling met installaties en objecten uit mijn verleden, die allemaal met mijn ziekte te maken hadden. Het was een soort van coming-out en tegelijkertijd een verwerking. Het was ook een traject dat op een hoogtepunt moest eindigen op een avond met een soort van 'show' waarin ik mijn verhaal kon vertellen en verbeelden. Het hoogtepunt van de avond was een live verbinding met de mensen die op de pedalen op weg waren naar de top van de Mont Ventoux. Op de uitnodiging voor de tentoonstelling en de voorstelling stond een foto waarop je mij op de rug ziet terwijl ik de oprit van mijn ouders afrijd richting Rome. Het was alsof een aantal puzzelstukjes in elkaar vielen.

Op die tentoonstelling was ook een installatie te zien die ik *Lonely at the Top* doopte en waarin je mij de bergpas naar Italië ziet over rijden. Die beelden bestonden omdat mijn ouders met hun mobilhome mij achterna waren gereden op weg naar Rome en mij stonden op te wachten op de Col van de Grand Saint Bernard. Ze hebben mijn bovenkomst gefilmd en dat kleine filmfragment is nu een sleutelbeeld in het verhaal van mijn leven.

Die beelden zijn niet toevallig de enige beelden van mijn hele tocht, bovendien op een van de hoogste berijdbare punten in Zwitserland. Zwitserland zou een beladen rol spelen in mijn ziektegeschiedenis, maar daarvan was nog geen sprake op het moment dat ik voor de lens van mijn ouders langs fietste. Het is een van die vele sluimerende betekenislijnen die latent aanwezig zijn in mijn levensverhaal.

Met *Te Gek? Op de Pedalen* kon ik de fiets een nieuwe betekenis geven. De fiets werd de drager van een nieuw vervolg op het verhaal. Ik verzamelde kapotte fietsen, fietsen die doortrapten. Net zoals ik doortrapte, en met mij vele anderen. Een fiets die doortrapte draait niet meer rond en belandt in het tuinhuis of de garage, achter de rest van de onbruikbare rommel. Met mensen die doortrapten gebeurt hetzelfde. Ze worden weggezet, niemand kijkt er meer naar om. Ik wilde de fietsen en de mensen uit de tuinhuisen halen en een zichtbare plek geven, hun waarde teruggeven.

Ik vroeg aan bekende Vlamingen en Nederlanders hun afgedankte fiets aan de actie te schenken. Ik bezorgde ze aan mensen in de psychiatrie die er in hun creatieve ateliers iets mee deden, die de fietsen een tweede leven gaven. Op die manier wilden we een signaal geven, het onderwerp bespreekbaar maken, mensen in al die instellingen in het daglicht plaatsen.

De hele collectie te gekke kunstfietsen werd voorgesteld in M Museum in Leuven, in aanwezigheid van veel patiënten en genodigden, voor een veiling die georganiseerd werd door Christies. Daar liepen ze allemaal door elkaar, de bekende en niet bekende mensen, patiënten, ex-patiënten en niet-patiënten. Het was heel fijn dat niemand van een ander wist of die doortrapte of niet. Ik weet dat daarmee de vooroordelen niet vanzelf verdwijnen. Ik merk het zelfs bij mezelf. Ik ontmoette er een 'rare man' en dat bleek Koen 'Zornik' Buyse te zijn. Maar die avond, met die mix, zonder het onderscheid tussen normaal en niet-normaal, was hartverwarmend.

Niemand wist wie ik was en of ik ziek was of was geweest. Ik weet dat dat dubbel is. Het hele project was gestart zonder dat men dat van mij wist. Het dilemma hangt dan altijd boven je hoofd: vertel je het of vertel je het niet? Maar een geplande reportage voor het televisieprogramma *Koppen* heb ik wel afgeblazen. Het werd te bedreigend voor mezelf en Christelle en de kinderen. Ik voelde het stigma me omsingelen. Het was toch te bedreigend om dat stuk van mezelf en mijn verhaal te tonen, zeker op televisie.

Sven op weg naar de Col du Grand Saint Bernard, Zwitserland. Er was nog geen vuiltje aan de lucht. Het zou een mentale en fysieke prestatie zijn die een gidsmoment gebleven is tijdens de vele ups en downs die nog zouden volgen.

Kapotte fietsen, symbool voor mensen die doortrappen, worden ter verzorging overgebracht naar de creatieve ateliers van diverse psychiatrische zorgcentra. Beeld uit een promofilmje voor *Te Gek?! Op de Pedalen* waaraan Nic Balthazar, Niels Albert, Saskia De Coster en Johannes Verschaeve meewerkten.

Wanneer ‘anders’ problematisch wordt

Elk leven is een verhaal, met of zonder psychische problemen. Ieder van ons maakt van haar of zijn leven een verhaal waarin mensen, dieren en dingen, voorwerpen, geschiedenissen, plaatsen, situaties en relaties een rol spelen. In het verhaal van Sven is dat niet anders. De fiets is voor hem een voorwerp geworden dat een speciale betekenis kreeg. Voor de meesten onder ons is een fiets een fiets, gewoonweg een praktisch tweewielig vervoermiddel (als het mooi weer is tenminste). Alleen voor een professionele coureur, een aan de *bike* verslingerde fanaat die er bos of berg mee wil afbollen is een fiets een attribuut met een hoofdrol.

Een psychose zoals Sven die meemaakte is een extreme verhaalvorm: een verhaal dat zich volledig in zijn hoofd afspeelde en dat werkelijker werd dan de werkelijkheid. Dat is wat zo beangstigend en overweldigend is aan een psychose: je kan er niet aan ontsnappen, ze neemt bezit van je brein en dus van hoe en wie je bent.

Sven fietste als een bezetene omdat het hem de mogelijkheid bood te ontsnappen aan een verstikkende thuissituatie. Hij kreeg te kampen met een veel voorkomende rennerskwaal, de blaasontsteking. Die werd voortvarend behandeld met hoge dosissen gedurende lange tijd van het antibioticum Tarivid. Van dat antibioticum staat in de bijsluiter dat het psychotische symptomen kan veroorzaken: angst, paniek, onrust, depressie, verwardheid en hallucinaties.¹ Sven had pech. Niemand weet waarom of hoe (daartoe weten we nog veel te weinig van de werking van het brein of van de onvoorspelbare bijwerkingen van geneesmiddelen) maar Sven belandde in een wereld van wanen.

De samenhang tussen lichaam en geest is nauw, complex en voor een groot deel onbekend. Maar de samenhang is onmiskenbaar. Wandelen en lopen, sportief of actief bezig zijn helpt bij depressie en andere psychische troebelen. Het fietsen was iets

wat Sven sterker maakte. De mentale kracht die hij geoefend had tijdens zijn vele zwerftochten, bij het beklimmen van de cols in de Alpen op weg naar Rome, tijdens zijn korte loopbaan als semiprof, zou hem later van pas komen bij het doorkruisen van het land van de waanzin.

Nadat hij de lange tocht door waanzinland had overleefd, kwam de confrontatie met de echte wereld. Daar worden mensen met een psychische aandoening of een psychiatrische geschiedenis met een scheef oog bekeken. Ondanks alle inspanningen van de laatste jaren, is het stigma rond de psychiatrie nog steeds springlevend. Te gek of niet te gek, dat is de vraag. Wie zich afwijkend gedraagt, wie dingen ziet of hoort die anderen niet zien of horen, wie associaties maakt en woorden aan elkaar rijmt die ongewoon zijn, wordt op afstand gehouden. Mediaverhalen die systematisch en volstrekt onterecht schizofrenie of psychiatrie koppelen met crimineel of gewelddadig gedrag, met gespleten persoonlijkheden of vervaarlijke psychopathie, doen daaraan geen goed.

Dan stelt zich het dilemma hoe je daar als patiënt of ex-patiënt mee om wil gaan, of om mee durft te gaan. Speel je open kaart tegenover een potentiële partner of werkgever? Wat zal de schoonfamilie daarvan denken? Hoe gaan je overste of de collega's reageren? Toch wil je ook eerlijk zijn, omdat je weet dat liegen niet prettig is. Mensen die psychische problemen hebben of gehad hebben, willen laten zien aan de rest dat het verschrikkelijk kan zijn, maar dat uitgestoten worden nog veel erger is. De laatste jaren hebben tientallen mensen in binnen- en buitenland, bekend en onbekend, hun verhaal gedaan. Van Elyn Saks, Andrew Solomon of Temple Grandin tot Brenda Froyen, Dirk Tanghe of Felix Sperans, Michel Mestrum en Wouter Kusters.²

Uit al die verhalen spreekt de verschrikking van het gevecht met demonen in je hoofd, het proberen overleven met de kortsluitingen in je hersenen die een normaal contact met de wereld ondermijnen of onmogelijk maken. Telkens blijkt daarbij hoe

fnuikend het is als mensen je niet meer ernstig nemen, van je weg lopen, je laten vallen. Beterschap komt meestal als er een glimp van hoop ontspringt omdat er toch nog iemand is die in je gelooft. Opnieuw een leven opbouwen, hoe kwetsbaar je ondertussen ook nog bent, kan je niet alleen. Steeds weer hoor je dat de liefde en de steun van anderen cruciaal is, dat iemand je neemt zoals je bent.

Bij de behandeling van mensen met psychische aandoeningen is het niet alleen een kwestie van welke geneesmiddelen of welke vormen van therapie het beste helpen, maar ook hoe we als samenleving kunnen, willen of durven omgaan met de ongewone en soms angstaanjagende gevolgen van de werking van het menselijke brein.

TUIN

Ik ben thuis in tuinen. Het woord ‘tuin’ is afgeleid uit het oude woord ‘tun’, ‘dat wat je beschermt’. De tuin was wat men – de eerste mensen die zich begonnen te vestigen – bouwde om zich af te schermen van of te kunnen verdedigen tegen de vijandige omgeving.

Ik wist niet dat er een opleiding bestond voor tuin- & landschapsarchitectuur. Toen ik dat ontdekte, na een mislukt eerste jaar geneeskunde, wist ik onmiddellijk: dit is mijn ding. Ik kon er verder leren, voortbouwend op wat ik al kon, want ik had al van jongs af aan thuis de tuin moeten onderhouden. Ik had dus veel in de tuin gewerkt, met gemengde gevoelens want het waren taken die mijn moeder me oplegde terwijl ik liever met vriendjes was gaan spelen. Maar ik had zo wel groene vingers gekregen en het plezier van het snoeiwerk leren appreciëren. Nu zou ik ook de theorie achter de praktijk leren kennen en leren hoe je met een buitenruimte professioneel aan de slag kan gaan. We waren met 150 in het eerste jaar, aan de hogeschool in Vilvoorde (nu is het de Erasmus Hogeschool met de campus in Jette). Het was een mooie tijd, het was alsof er iets begon te stromen. Ik kwam net uit een moeilijke periode thuis. Nu leek alles op gang te komen, en in de goede richting.

Mijn vader zat in de grond- en graafwerken en op die manier was ik in contact gekomen met de hoofdarchitect van de wereldberoemde tuinontwerper Wirtz in Schoten. Het klikte met die man. Ik mocht dadelijk bij hem komen werken in mijn vrije tijd. Ik zat er elke dag, als ik maar enigszins kon, van vroeg tot laat. Ik mocht zijn privé-tuin snoeien. Dat was zwaar en veeleisend, maar het vuur van enthousiasme voor alles wat tuinen was ontbrandde. Jacques Wirtz kwam soms naast mij zitten op zijn knieën om uit te leggen wat ik moest doen met die of die roos. Het was helemaal

niet zo vanzelfsprekend, bijna ongelooflijk, dat iemand met die faam dat deed. Maar het gebeurde.

Ze kregen bij Wirtz vertrouwen in mij. Ik kreeg een camionette en een aantal jongens mee en begon naar klanten te gaan. Dat gebeurde, zomaar, allemaal, tijdens mijn eerste jaar op school. Ik wist trouwens in het begin helemaal niet wie die man was en hoe groot zijn reputatie. Het was zo vanzelfsprekend verlopen. Achteraf durfde ik het niet te zeggen op school, ze zouden me wellicht niet geloofd hebben en een aansteller gevonden hebben.

Het klikte ook met de zonen van Wirtz die mee het bedrijf runnen. Ik voelde me daar zo thuis. En ik mocht in al die tuinen werken die zij ontwierpen en onderhielden. Zij waren niet de eersten de besten, zij waren de top van de tuinarchitectuur en ik stond daar te werken.

Na verloop van tijd mocht ik ook nu en dan eens een ontwerp tekenen. Zelfs voor tuinen van het paleis of van beroemdheden zoals Catherine Deneuve. Ik moest in mijn vel knippen om te beseffen dat dit echt was. Het was heel bizar. Ik zou in het laatste jaar stage moeten lopen bij een tuinarchitect en het was al halvelings afgesproken dat ik die bij hen mocht doen. Dat gaf me vleugels. Alles was top, alles zat goed, hier lag mijn toekomst. Ik slaagde zonder problemen voor mijn eerste jaar en het tweede jaar beloofde meer van hetzelfde. Ik werd ondertussen, door al die praktijk in de meest veeleisende omstandigheden, een echte expert in het snoeien, voortbouwend op de ervaring die ik al had. Want dat was wel duidelijk geworden: snoeien is verschrikkelijk belangrijk in een tuin, zonder snoeien heb je in een tuin niet veel te vertellen.

In het derde jaar zou de stage beginnen. Toen ben ik ziek geworden. Ik fietste als amateurcoureur nogal fanatiek in mijn vrije tijd en als gevolg van die honderden kilometers op het zadel kreeg ik een blaasontsteking. Die werd chronisch. Ik ging met mijn moeder zelfs op consultatie bij een bekende seksuoloog op aanraden